Episcopum, & nunciate ei discessum meum, dicentes: Frater tuus Friardus dixit: Eccè consummato cursu vitæ huius, de hoc mundo absoluor: & vt certior sis de hoc verbo, die Dominica transitum accipio, & vado ad requiem, quam mihi promisit Rex æternus Deus. Veni, obsecro, vt videam te, priusquam obeam. Cumq; ille occasione nescio qua detineretur, mandatum misit, dicens: Rogo, si fieri potest, vt me modicum expectes, donec moris actionum dissolutis, ad te vsq; peruenia. Reuertentibus verò nunciis, & ista dicentibus, cum iam lectulo decubaret, ait: Surgamus ergò, & sustineamus fratrem nostrum. O virum sanctitate ineffabilem, qui quanquam festinaret dissolui & cum Christo esse, non tamen oblitus charitatem, obtinuit apud Dominum adhuc esse in mundo, vt frattem cerneret corporali intuitu. Sed nec illum infimi reor fuisse meriti, pro cuius aduentu Dominus huius sancti dilatare dignatus est diem: nā de illius tarditate accepto nuncio, protinus quiescente febre, sanus surrexit à lectulo. Post multum verò tempus adueniente Episcopo, à febre corripitur, ingressumque ad se salutat, & osculatur, dicens: Grandes mihi moras de itinere debito facis, ô sancte sacerdos. Quibus vigilantibus nocte, quæ erat Dominica, manè facto, tradidit spiritum. Eo autem emisso, mox omnis cellula ab odore suauitatis repleta, totā contremuit. Vnde indubitatum est, Angelicam ibi affuisse virtutem, quæ sancti meritum signans, cellulam diuinis faceret aromatibus effragrare. Cuius gloriosum corpus sacerdos ablutum recondidit in tumulo, & Christus animam suscepit in cœlo, relinquentem terrigenis exempla virtutum.

Obitum suum prædicit.

Precibus obtinet dilationem sui obitus.

Abit è vita.

MARTYRIVM S. FELICIS APVD GERVNDAM, Authore Adone in Martyrologio.

ANN 390.

I. IN Hispaniis ciuitate Gerunda, natalis S. Felicis martyris, qui de Scillitana ciuitate oriundus, cum persecutiones in Hispaniis aduersus Christianos agi comperisset, ascensa mercatorum naui, amore martyrij ocyus accurrit: & cum aliquandiu apud Barcinonam, Empurias, & Gerundam verbum Dei prædicans plurimos in fide cōfortasset, & fama eius longè lateq; crebrescereet, iubente Daciano, repentè à Ruffino officiali tentus est. Cumq; nomen Christi confidentissime fateretur, primo fustibus cæsus, & in ima carceris trusus: deindè manibus pedibusq; ligatis, negato cibo & potu, in loco squallido proiectus, post hæc etiam catenis grauioribus vinctus, per totas plateas ab indomitis mulis tractus, & penè in frusta discerptus est.

I. AVGVS. Felix it in Hispaniam

Fustibus cæditur.

Dire cruciatur.

II. DEINDE missus in carcerem, nocte ab Angelo visitatus atque sanatus, facto die, ad certamina reuocatur. Tunc vngulis excoriatus, capite inuerso, ab hora tertia vsq; ad vesperam suspensus, nullum penitus sensit dolorem. Deinde in carcerem Ruffinus eum trudi præcepit, vbi per totam noctem splendor copiosus effulsit. Sed & voces Angelorum psallentium auditæ sunt in cælo. Quod cum nunciatum fuisset Ruffino à custodibus, iussit eum, manibus post tergū ligatis, in maris profundo mergi. Ibi continuò vincula eius dirupta sunt, & angelis ipsius manus tenentibus, super vndas deambulans, ad litus venit. Tunc Ruffinus iussit, iterum cutem eius vngulis detrahi, ac deinde vsq; ad ossa laniari, & tandiù vulnera vulneribus instaurari, vsque dum inuictum Christo spiritum reddidit. Corpus eius Gerundæ in monumento, quod ipse sibi præparauerat, conditum est Nonis Augusti.

Vngulis laniatur.

Crudelissimè laceratus, moritur.

VITA S. ETHELVVOLDI VVINTONIENSIS EPISCOPI: EIVS SANCTI VIRI VITAM SCRIPSIT QVIDEM Vuolstanus Vuintoniensis monachus, eius alumnus, sed Codex MS. quo vsus est fr. Laur. Surius, testabatur esse contractam. Stylum plerunque idem mutauit.

ANN. 960.

I. PARENTES S. Etheluuoldus ingenuos & Christianos habuit, Vuentanæ vrbis ciues. Floruerunt autem sub Eduardo seniore Anglorum Rege, mandatorum Dei seduli cultores. Felix eius genitrix, cum eum in vtero ferret, intempesta nocte somnium vidit eiuscemodi. Videbatur sibi sedere præ foribus domus suæ, & quoddam sublime vexillum ipsius obtutibus offerri, cuius suprema pars cœlum contingeret: idemq; modeste se submittendo ad terram, suis fimbriis circumplecti ipsam grauidam: rursusque valdè sublimiter sese erigere, & inflexibili firmitate consistens, cœlum, à quo se deposuerat, repetere. Expergefacta mulier, iterum sopore deprimitur, & eccè repente videt ex ore suo exilire & auolare quasi aureā quandam miræ magnitudinis aquilam, quæ volitando cuncta Vuentanæ ciuitatis ædificia auratis alis obtegeret, & in alta cœlorum se subrigens, ab eius se adspectu subduceret.

I. AVG.

Somnium matris eius.

II. SOLENNI quodam die, cum ex more nutrix illius ad ecclesiam se conferre, precibus illic incubitura, decreuisset, tanta vis imbrium è cœlo protuit, vt extra eius loci limen, vbi puer asseruabatur, pedem efferre non posset. Cumque eo nomine acerbissimè fleret, omnipotentem Dominum deprecatura, caput humiliter deposuit. Et eccè nullam tempestatis molestiam sentiens, subito inuenta est cū infantulo residere in templo, quò ire constituerat: & quod nulla ratione credere potuisset vt fieret, factum vehementer expauit.

Diuinitus transfertur in templū nutrix sancti Ethelvuoldi.

III. CVM autem creuisset puer, traditus est sacris literis imbuendus. Erat enim natura agili, & acri ingenio, adeoq; tenaci memoria, vt quicquid didicisset, retineret. Vbi verò adoleuit, & famam eius Rex Ethelstanus percepit, celeriter eum ad se accitum, apud se manere voluit, curauitque eum sacerdotio initiari. Per id tempus Elphegus Episcopus simul ordinauit Dunstanum, Etheluuoldum & Ethelstanum, peractaq; Missarum solennitate, dixit. Hodie coram Deo tribus viris manus imposui, quorum duo ad pontificiam euehentur dignitatem, tertius per lubrica voluptatum blandimenta ad miserabilem deuoluetur vitæ finem. Tum verò Ethelstanus scisitabatur ex sancto antistite, ipsius cognato, num ipse is futurus esset. Cui sic ille respondit: Non erit tibi pars in ordine isto, nec in hac veste diu permansurus es, idq; ita euenit. Nam paulo post ad lubrica sæculi prolapsus est. Etheluuoldus porrò Glasconiam petiit, & sub Abbate Dunstano habitum monasticum induit, vigiliisq; & precibus incumbens, & abstinentia corpus suum edomans, semper ad ardua virtutum culmina adspirauit. Cumque ab omnibus amaretur, & Abbas eum monasterij Decanum constituisset, nulla animi superbia intumuit: sed tantæ humilitatis & subiectionis de se præbuit subditis exempla, vt quotidiano manuum opere hortum coleret, & fratribus ad prandium poma ac diuersi generis legumina præpararet.

S. Ethelvuoldus discit literas.

Initiatur sacerdotio.

Accipit habitum monasticum.

Fit Decan' monasterij.

IV. POSTQVAM autem Rex Edredus eius sanctitatem cognouit, hortante eum matre sua Edgina, locum quendam, quem Abendoniam vocant, ei tradidit, in quo antiquitus exiguum fuerat monasterium, sed tum neglectum ac desolatum cernebatur. Ad instaurandas eius domos præbuit ei Rex de thesauris suis, & mater eius etiam largius

munera

Creatur Abbas. munera ei donauit. Itaque loci eius Abbas effectus, monachos congregauit, eosque in multa vitæ sanctitate gubernauit. Venit autem Rex quodam die ad monasterium, & mensus est omnia fundamenta monasterij propria manu. Rogante autem eum Abbate, vt cum suis apud ipsos prandium sumeret, Rex annuit, & iussit Abbas omnibus hydromeli (vulgo medonem vocant) abundè bibendum inferri. Hauserunt igitur tota die ministri, & omnibus largiter bibentibus, liquor ille vix ad palmæ mensuram imminutus fuit.

Attende miraculum.

In eo monasterio erat frater quidam Elstanus nomine, vir simplex & magnæ obedientiæ, cui Abbas dederat V. negotium cibos procurandi monasterij artificibus. Coquebat ille quotidie carnes, & operariis sedulò ministrabat, focum accendens & aquam apportans. Accidit autem, vt quodam die Abbas illum cerneret stantem iuxta cacabum feruentem, simulque adspiceret omnia vasa munda & pauimentum scopis repurgatum. Itaque hilari vultu ait ad eum. O frater mi Elstane, hanc obedientiam tu mihi suffuratus est. Sed si eiusmodi miles es Christi, immitte manum tuam in bullientem aquam, & partem vnam ex imo cacabo mihi impiger extrahe. Ille incunctanter mittens manum, ab imo lebete bullientem partem excepit, aquæ feruorem minimè sentiens. Is postmodum Abbas creatus, etiam Vviltoniæ Episcopus fieri meruit.

Magna obedientia Elstani monachi.

VI. Fvit Etheluuoldus templorum diuersarumque structurarum fabricator egregius. Sed communis hostis solitas suæ malignitatis ei tetendit insidias, vt si quà posset ratione, eum extingueret. Cum enim quandoque vir Dei in ædificio quodam laboraret, ingens postis super eum cecidit, & in foueam quandam eum detrusit, omnibus ferè costis vnius lateris confractis. Quod si fouea illum non suscepisset, membris omnibus contritus fuisset. Sed virtute præpotentis Dei vir sanctus breui restitutus est. Tandem iubente Edgaro Rege, vir Dei à beato Dunstano Vuintoniensis Episcopus consecratur. Erant tunc in veteri monasterio Canonici moribus valdè deprauatis, elatione, insolentia, luxuria fœdi, ita vt quidam ex iis nollent suo ordine Missas celebrare: repudiatisque vxoribus, quas præter ius fasque sibi copulauerant, alias ducebant, crapulæ & ebrietati perpetuò vacabant. Id minimè ferens Episcopus, annuente Rege Edgaro, expulit eos, & in illorum locum introduxit Abendonienses monachos, iisque ipse se & Abbatem, & Episcopum exhibuit. Misit autem Rex quosdam è suis, qui Clericis præciperent, vt aut quam primum loco renunciarent, aut monasticum habitum susciperent. Illi nimio pauore conterriti, cum vitam monasticam execrarentur, monachis ingredientibus, statim loco cessere. Posteà autem tres ex illis, monachorum habitum complexi sunt. Ad id enim temporis in gente Anglorum non erant monachi, nisi in Glasconia & Abendonia. Porrò Clerici illi, stimulante inuidia & liuore, venenum præsentissimum Episcopo obtulerunt. Quo hausto, statim facie in pallorem mutata, viscera illius cruciabantur. Surrexit ergò à mensa, & in lecto se reponens, dixit tacitus apud se: Vbi nunc est fides tua? vbi sunt cogitationes mentis tuæ? An non vera sunt verba Christi, quibus in Euangelio pollicetur, si mortiferum quid biberint credentes, non eis id nociturum? An non præsens est diuinitate, qui hæc loquitur, etsi corpore absens est? Ille proculdubio virus hoc in te eneruare potest. His dictis, totam illam lethiferam potionem, quam hauserat, fide sua mox inefficacem reddidit, pulsoque dolore, hilari vultu surrexit. Annuente autem Rege Edgaro, de nouo monasterio, quod nunc Hidam vocant, Canonicos expulit, & Abbatem cum monachis in illud introduxit. Is Abbas ab eo constitutus, fuit Ethelgarus, qui posteà Austtalium Saxonum Episcopus factus, sancto Dunstano in Archiepiscopatu successit.

Consecratur Etheluuoldus Episcopus Vvintoniæ.

Venenum oblatũ hauerit, sed nihil læditur.

Marc.16.

VII. Apvd Vuintoniam quoque monasterium virginum construxit in honorem beatissimæ matris Dei. Locum etiam quendam, quem modo Heli vocant, in fiscum regium redactum, non modico precio emit: monachos illic collocauit: Britnotum præpositum suum, Abbatem eis præfecit, ædificiaque instauranit. Emit quoque à Rege locum Modeshanstede, qui nunc Burg dicitur, basilicamque congruis structuris ornatam, in honorem B. Petri consecrauit: monachos congregauit, Eadulphum eis Abbatem constituit, qui post sanctum Osuualdum, Eboracensis ecclesiæ cathedram adeptus est. Tertium quoque locum precio comparauit, qui propter spineta circunquaquè increscentia, Torneia dicebatur: monachosque illic colligens, Godmannum Abbatem eis dedit. Sicque factum est, consentiente Rege, vt partim Dunstani consilio & actione, partim Etheluuoldi sedula cooperatione, monasteria virorum & fœminarum vbique apud Anglos construerentur.

Construit monasteria

VIII. Circvivit autem vir Dei singula monasteria, mores conformans & instituens, obedientes hortans, vt in bono magis magisque proficerent: stultos & obstinatos, vt à malo recederent, etiam verbetibus adigens. Erat sanè improbis & peruersis terribilis instar leonis, humilibus & morigeris ceu agnum mansuetissimum se exhibebat; ità serpentinæ prudentiæ temperans seruentitatem, vt columbinæ simplicitatis non amitteret lenitatem. Quòd si nonnunquàm zelus rectitudinis eum compelleret disciplinæ iura subditis adhibere, furor ipse non de crudelitate, sed de amore proficiscebatur: atque intus paterna beneuolentia complectebatur, quos foris tanquàm persequens castigabat. Pater erat & pastor monachorum, sanctimonialium & virginum protector peruigil, viduarum consolator, peregrinorum susceptor, ecclesiarum patronus, corrector errantium, recreator pauperum, pupillorum & orphanorum adiutor.

Visitat monasteria.

Improbis terribilem, morigeris vero mitem se exhibebat.

IX. Accidit quandoque, vt acerba fames vniuersam Britanniam vehementer opprimeret, & multi præ nimia inopia dira clade extinguerentur. Tum ille pecuniam suam omnem in pauperes elargitus est. Deficiente pecunia, tolli iussit ornamenta quæque, & permulta vasa argentea ex ecclesiæ thesauris confringi. Iis in pecunias redactis, cum multò cordis gemitu testabatur, se æquo animo ferre non posse, muta metalla durare integra, hominem verò ad imaginẽ Dei factum, precioso Christi sanguine redemptum, mendicitate & inedia confici. Sustentauit itaque innumeram pauperum multitudinem: qui periculum famis euadere cupientes, ad eum vndiq; confugiebant. Illos ipse in plateis, omni solatio destitutos, refocillabat, singulis necessaria præbens: donec misericordia Dei de cœlo in terram prospiciens, & humano generi solita benignitate subueniens, malum inopiæ temperaret.

In magna fame magna eius liberalitas.

X. Vervm quando, scriptura teste, Dominus quem diligit, corripit, & flagellat omnẽ filium, quem recipit: vir Dei crebro laborabat viscerum doloribus, crurium tumores patiebatur, noctes plerumque insomnes ducens præ doloribus, at nihilo minus interdiu, tãquam nihil molestiæ sentiret, ambulans, non tamẽ sine vultus pallore, memor illius Apostolicæ consolationis, virtutem in infirmitate perfici: & quod idem dicit: Quandò infirmor, tunc potens sum. Libenter itaq; gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Etsi autem permolestis afficeretur doloribus, nunquam tamen carnibus vesci voluit, nisi semel grauissimo compulsus morbo, idq; iubente beato Dunstano Archiepiscopo, & rursus in ea infirmitate, qua decessit.

Prou.3. Hebr.12. 2.Cor.11.

XI. Clericvs quidam sancti Episcopi, cui erat sacri chrismatis cura demandata, minus acceperat olei, quàm respondere videbatur, atque illud ipsum in itinere amiserat. Episcopo verò pueros confirmare volente, nec habente Clerico ampullam sacri olei, turbatus & anxius repetit iter, quo venerat: & huc illucq; accurate oculos aduertens, reperit ampullam in via iacentem, oleo plenam, cum paulò antè nec media suî parte plena fuisset. Ea igitur accepta, cum timore & gaudio reuersus est.

Confirmatio sacramentum.

XII. Monachvs quidam furti se crimine obstrinxerat. Mandauit Etheluuoldus, vt qui rem abstulisset, quamprimum eam redderet cum ipsius benedictione: aut in tali eam loco proiiceret, vbi posset inueniri. At induratus ille facere

cere hoc neglexit. Venit ergò Episcopus in domum Capitularem, & ait: Noluit sacrilegus pecuniam, quam furatus est, reddere cum benedictione: reddat ergo eam nunc cum omnipotentis Dei maledictione, & sit ligatus non in anima duntaxat, sed etiam in corpore nostra authoritate. Et ecce monachus ille sedens, inuisibiliter ligabatur, brachiis inter se sub cucullo cohærentibus, cum interim reliqua membra suo possent officio fungi. Tandem exiens ille post Episcopũ confessus est facinus suum: sed quod ità esset colligatus, id subticuit. Episcopus blandis verbis ei respondit: Vel nunc saltem benè fecisti, licet serò, confitendo peccatum tuum. Fruere ergò benedictione nostra. Mox illius soluta sunt brachia, Episcopo nesciente. Monacho maledicit, & ille diuinitus punitur.

XIII. MAGNO studio in veteris ecclesiæ instaurationem vir sanctus incumbebat, & fratres sæpè laborabant. Interim accidit, vt frater quidam à summo culmine in terram decideret. Sed mox vt terram attigit, stetit incolumis, nihil quicquam mali ex tanto præcipitio passus. Non lædiitur ex casu grauissimo monachus.

XIV. NOCTE quadam beatus vir lectioni operam dans, præ nimiis vigiliis obdormiuit, & candela ardens incidit in codicem. Consumpta tandem candela, & Episcopo expergefacto, liber illæsus repertus est. Candela ardet in codice, sed nihil adurit.

XV. CVM S. Dunstanus esset Abbas Glasconiæ, vidit in somnis quandam miræ proceritatis arborem, quæ ramos suos extenderet in Orientem & Occidentem, Septentrionem & Meridiem totius Britanniæ. Eius autem arboris rami innumeris erant onusti cucullis magnis & paruis. In ipso autem arboris summo cacumine vnus erat prægrandis cucullus, qui amplitudine manicarum suarum cæteros protegebat, & ingenti sublimitate alios excedens, ipsũ contingebat cælum. Vir autem Domini Dunstanus attonitus, interrogabat eum, qui hæc illi ostendebat, qui erat angelico capillo, sed canus: Quæso, inquiens, venerande senior, quænam est hæc robusta & præcelsa arbor, cuius rami longè lateq; diffusi, tam innumeros cucullos sustinent? Respondit ille: Arbor, quam vides Abba Dunstane, huius insulæ situm designat. Magnus cucullus, qui est in huius arboris vertice, monachi tui Etheluuoldi est, qui in hoc monasterio Christo religiose famulatur. Reliqui cuculli, qui ramis inhærent, multitudinem significant monachorum, qui eius eruditione instruentur, & vndique in hac regione ad Dei seruitium congregabuntur, eiusq; ductu venturi sunt ad gloriam regni cælorum, & ad societatem beatorum spirituum cum Christo regnantium. Visio S. Dunstani. Visionis expositio.

XVI. VIDIT etiam ipse Etheluuoldus somnium, idq; quibusdam monachis suis ità enarrauit: Videbar mihi stare ad litus maris, vbi prægrandis quædam nauis visebatur, copiosam piscium multitudinem, præcipuè anguillarum, ab imo vsq; ad summum intrà se retinens. Cumq; mecum tacitus cogitarem, quid sibi vellet hæc visio, repentè audiui vocem dicentem mihi: Etheluuolde, Etheluuolde, hoc tibi mandatum à Deo cœlitus missum est, vt excites hos pisces, quibus hæc nauis plena est, & orationibus tuis efficias, vt sint homines, sicut anteà fuerunt. Cuius iussioni mox ego obtemperans, preces pro illis fudi, & lachrymarum perfusus imbre, dixi cum gemitu: Domine Iesu Christe, cui nihil est impossibile, respice propitius ad animas diabolica fraude deceptas, quæ humanæ rationis sensu destitutæ, instar pecudum in lubrico mundi huius cœno miserabiliter volutantur. Ne, quæso, permittas bone Iesu, vt de eis triumphans, glorietur humani generis inimicus: sed sancti nominis tui virtute redeant ad vitam, vt à somno mortis ereptæ, te verũ & vnicum mundi Saluatorem agnoscant: & deinceps semper ad tranquillum salutis portum confugientes, ab omnibus mundi perturbationibus sint immunes, & sub tua gubernatione permaneant. Tuum est enim, Christe, mortuos reuocare ad vitam, & imaginem tuam, quam creâsti, ad pristinum decorem reformare, qui venisti in hunc mundum peccatores saluos facere, & dira mortis supplicia passus in Cruce, fundere dignatus es sanguinem tuum preciosum pro salute omnium nostrũm. Cum hæc & his similia compuncto corde & spiritu humilitatis effunderem, eccè quos anteà pisces videram, subitò homines effectos, & à morte excitatos vidi, qui celeriter ad terram properabant, multi sanè numero, quorum non paucos agnoui. Vnus autem ex iis in terram retrorsum cadens, rursus in anguillam versus est: ille videlicet Ethelstanus, qui mecum quódam presbyter fuerat ordinatus, quem deinceps nemo excitare, nec ad humanam formam reuocare potuit. Cæteri omnes, sublatis in cœlum vocibus, plaudebant manibus, & gratias agebant Deo, quod ineffabili eius clementia, & meæ exiguitatis intercessione, meruissent à morte ad vitam reduci, & humanæ rationi, quam amiserant, restitui. Ego verò gaudens in Domino, & congratulans illis, euigilaui: & hanc visionem vobis filioli idcircò refero, vt & vos cum bonorum operum fructu in sancto proposito perseueretis: quò per gratiam Dei possitis in eorum numero computari, qui mihi, licet indigno, commissi sunt. Visio Etheluuoldi. Exorat apud Dominum pro multis peccatoribus. I. Tim. 1. Ethelstani casus horrendus.

XVII. OBIIT sanctus Episcopus Calendis Augusti, anno salutis nongentesimo octogesimoquarto. Episcopatûs sui vicesimoquarto, regnante Ethelredo Rege. Corpus eius subita immutatione fuit renouatum, lacteo candore perfusum, roseoq; rubore venustatum, ita vt quodammodo septennis pueri vultum præ se ferre videretur. Est autem Vuintoniæ in veteris monasterij crypta ad Australem sancti altaris plagam, sicut olim cœlitus ei monstratum fuerat, perquam honorificè tumulatum. Obitus S. Etheluuoldi.

XIIX. ANNO ab obitu suo duodecimo cuidam cæco apparuit, præcipiens, vt iret Vuintoniam, ad ipsius tumbam visum recuperaturus: addiditq; Ea causa te nunc inuiso, & quæ tibi euentura sunt, prædico, vt tuæ salutis signum, id omnibus testatum efficiat, quod oporteat me eleuari ab eo tumulo, in quo nunc conditus sum. Dicente cæco, se locum tumbæ eius nescire, sanctus respondit: Cum eò veneris, monachum Vulstanum ad te acciri cures: qui vbi verba tua audierit, mox ad meum te adducet sepulcrum, & ibi recuperabis amissum lumen. Fecit ille, vt erat iussus, & integra recuperata sanitate, ad sua reuersus est. Translatum autem est corpus beati viri 4. Idus Decembris, & in choro ecclesiæ repositum, vbi eius meritis vsq; in hodiernum diem multa Deus miracula effecit. Puer quidam paruulus in infantia oculorum lumine orbatus, cum ad sancti sepulchrum esset adductus, mox depulsa est caligo omnis, & oculos eius splendor lucis aperuit. Ad eius tumulum cæcus illuminatur: Item alius.

XIX. FVREM quendam ob multiplices culpas S. Elphegus Episcopus flagellis cæsum, cippo constringi iussit, acrioribus supplicis cruciandum. Cum ergò diu ille iacuisset in pœnis, quadam nocte apparuit ei S. Etheluuoldus, dicẽs: Miser, cur tanto tempore in hoc ligno distineris? Respondit ille: Dignas domine pœnas luo, quia nõ ratò in furto deprehensus, nolui resipiscere, sed scelus illud iterum atq; iterum repetiui. Dixit ei sanctus: At vel nunc cessa à furtis, abeasq; ab his compedibus absolutus. Confestim ille surgens & exiens, procidit ad pedes S. Elphegi Episcopi, narrauitq; ei ordine rem gestam. Ille verò pro tanti patris honore permisit eum illæsum abire. Soluitur compeditus.

XX. IN Chronicis annotatum legimus, inter profusa conuiuia, quæ tunc in Anglia ab Danorum aduentu exercebãtur, pane & aqua hunc sanctum virum vsum esse. Erat sanè per omnia beatissimæ matri Dei & S. Cuthberto deuotus, cuius sedem post eius obitum nunquam potuit aliquis impunè * dormitando premere, quin tetris imaginibus territus sese abdicaret, increpantibus illis cur sedem Episcopi indignus vsurparet. Orta erat simultas anxia inter illum & Coduuinum Comitem: quæ cum sedari non posset, iratus Episcopus recedendo dixit: per Dominam meam sanctam Mariam malè ei erit. Ab ea autem hora à viscerum torminibus nullam Comes intermissionem habuit, donec ab Episcopo esset benedictionem adeptus. Tandem Dunelmum profectus est, atque illic, quod magnæ videbatur audaciæ, reuulso sepulchri operculo, cum S. Cutberto quasi cum amico loquebatur: depositoq; apud illum amoris munere, recessit. * for dominando. Pœna Comitis.

An. 250.

ACTA MARTYRII S. STEPHANI ROMANI PONTIFICIS, ET EORVM, QVI VNA CVM ILLO ROMÆ PASsi sunt, prout ea ex Latinis codicibus edidit Cæsar Baronius in annalibus anno 259. & 260.

2. Avgvs.

Stephanus quid ad clerum.

IMPERIBVS Valeriani & Gallieni Imperatorum, multi Christianorum, declinantes ipsorum sæuitiam, occultabantur: alij verò se prodentes, martyrij palmam consequebantur. Data enim fuerat lex, vt, quicunq; proderet Christianum occultum, omnes facultates eius acciperet, & honorem militiæ obtineret. Tunc B. Stephanus Episcopus Vrbis, congregato vniuerso Clero, sic eos allocutus est, dicens: Fratres & commilitones mei, audistis præcepta diabolica sæua vulgari: Si quis Christianus à Gentili proditus fuerit, omnes ille facultates eius accipiat. Vos itaq;, fratres, respuite facultates terrenas, vt cœlestè regnum accipiatis: nolite timere Principes sæculi, sed orate Dominum Deum cæli, & Iesum Christum Filium eius, qui potest nos eripere de manibus inimicorum & diaboli sæuitia, & suæ gratiæ sociare. Tunc presbyter Bonus respondens ait: Nos non tantum parati sumus facultates terrenas relinquere, sed etiam sanguinem propter nomen Domini nostri Iesu Christi fundere, vt sic eius mereamur adipisci gratiam. Cumq; hæc locuti fuissent, omnes clerici prostrauerunt se ad pedes B. Stephani, atq; dixerunt esse apud Christianos infantes adhuc Gentiles, & alios illis proximos nōdum baptizatos: quos ad se perduci, atq; baptizari petierunt. Iussit itaque B. Stephanus, vt altera die in crypta Nepotiana omnes congregarentur. I.

Nemesius ad Stephanum.

FACTO sequenti die conuentu in eadem crypta, inuenti sunt promiscui sexus viri & mulieres numero cētum & octo, quos omnes idem Stephanus in nomine Domini nostri Iesu Christi baptizauit, & signo sacri mysterij consecrauit, obtulitq; pro eis sacrificium, quo participati sunt omnes. Altera autem die ordinauit idē Stephanus res Ecclesiæ, committens eas tribus presbyteris, diaconis septem, ac clericis sexdecim, sedensq; docebat omnes de regno Dei & vita æterna: ad quem etiam veniebant Gentiles, vt audirent, & baptizarentur ab eo. Interea dum hæc agerentur, venit Nemesius Tribunus militum habens filiam vnicam, quæ à cunabulis ipsis apertos habens oculos lumen penitus non videbat, & prostrauit se ad pedes Stephani Episcopi, dicens: Obsecro Domine mi Papa, baptiza me & filiam meā, vt & illa illuminetur, & nostras animas eruas de tenebris sempiternis: quia nunc vsq; semper in afflictionibus pro cæcitate filiæ meæ fui. Cui B. Stephanus dixit: Si credideris in toto corde tuo, omnia tibi credenti ministrabuntur. Nemesius dixit: Ego verò ab hac die ex toto corde meo credo, quod Dominus noster Iesus Christus ipse est Deus, qui & II.

Veru baptizandi ritus

aperuit oculos cæci nati: & ego non inuitus, aut hominum persuasione, sed eius vocatione ad tuam aduenisanctitatē.

Asximi cōsulis interitus miserandus

HIS dictis, statim iubet Stephanus eum duci ad Titulum Pastoris: vbi cum catechizasset eum & filiam eius, secundum consuetudinem Christianorum, & indixisset ieiunium vsq; ad vesperum: cum diei hora approquinquasset vespertina, in eodē Titulo fontem benedixit, & deponens Nemesium in aquam, dixit: In nomine Patris & Filij & Sp. sancti baptizo te. Et ad filiam Nemesij conuersus: Credis, ait, in Deum Patrem omnipotentem? Respondit, Credo. Et in Iesum Christum Dominum nostrum? Respondit: Credo. Remissionē omnium peccatorum? Respondit: Credo. Carnis resurrectionem? Respondit. Credo, Domine. Dumq; leuaretur de aqua, cœpit clamare. Ecce video hominem qui tetigit oculos meos, & lumen splendidum circa eum. Tunc baptizatam filiam, nominauit Lucillam, quam ipse eleuauit de fonte. Tunc etiam cœperunt multi ad vestigia B. Stephani Episcopi prosternere se, & flagitare cū lacrymis, vt baptizarētur ab eo. Baptizauit itaq; eadem die, qua Lucilla illuminata est, promiscui sexus numero sexagintaduos: & deinde multi, qui ē cognouissent, ex Gentilibus occurrere beato Stephano viri honesti, petentes baptizari ab eo. Beatus vero Stephanus repletus gratia Sp. sancti, per cryptas martyrum Missas atq; Concilia celebrabat. III.

Confessio Nemesij.

TVNC Valerianus, comperto quod Nemesius Tribunus cum omni domo sua Christo credidisset, & baptizatus esset, eiusq; filia illuminata esset, cæcitate depulsa: vocauit ad se Glabrionem & Maximū Consules, ac retulit omnia: initoq; consilio decreuerunt, vt, vbicunq; inuentus esset Nemesius, sine audientia puniretur. Nemesius autem gratia Christi oboratus, circumibat cryptas, & concilia martyrum, & vbicunq; reperisset Christianū egentem, de suis facultatibus ei ministrabat. Veniens autem quadā die sub noctis silentio, comperit in via Appia ad templum Martis Valerium Maximum sacrificare dæmoniis. Hæc Iciens Nemesius, flexis genibus orauit, dicens: Domine Deus creator cæli & terræ, dissipa consilia diaboli, & in nomine Domini nostri Iesu Christi, quem misisti in hunc mundum, contere satanam, vt resiliant hi à laqueis eius, & relinquant manufacta idola, & te Deum creatorem Patrē omnipotentem, & Iesum Christum Filium tuū agnoscant. His dictis, statim Maximus à dæmone corripitur, & magna voce clamans dixit: Nemesius Christianus me incendit, ecce eius oratio me affligit. Eadem hora egressi Gentiles tenuerunt Nemesium. Cumq; teneretur, & contumeliis afficeretur, Maximus Consul suffocatus à dæmone expirauit. IV.

DVXERVNT illi Nemesium ad Valerianum in palatiū Claudij, ad quem dixit Valerianus: Nemesi, vbi est prudētia tua, quā semper nouimus consilio & actib. roboratam? Nunquid nos nescimus, quid sit melius, quidvè deterius? Tu tamē fac quod tibi melius est. Noste hortamur, vt cognita veritate, nō deseras deos, quos ab incunabulis coluisti: Nemesius dixit cū lacrymis: Ego quidē infelix atq; peccator semper deserui veritatem, & effudi sanguinem innocentem: misere cordiam Christi filij Dei adeptus: cognoui iam creatorem meum (licet sera pænitudine) Dominum cæli & terræ, & Iesum Christum Filium eius, cuius baptismo sum redemptus, qui aperuit oculos filiæ meæ, quod nullus medicorum potuit facere vnquam, qui etiā oculos nostrorum cordium illuminauit, vt resipiscentes à superstitione idolatriæ, ad verum lumen Christi vnitatis conuerteremur. Hunc timeo, hunc adoro, ipsi cultum meæ seruitutis offero, eiusq; auxilū semper requiro, omniaq; idola manufacta abijcio, quę dæmonia esse cognoui, hominesq; decipere, perdere, & in mortem æternam damnare. Valerianus dixit: Cognoui carmina tua: per quæ homicidium perpetrasti in Consulem Maximum, vt magicis artibus eum interficeres, & Christianos ritus aduersus salutem nostram & Rempublicam nitaris exercere. His dictis, iratus iussit eum priuatæ custodiæ mancipari. Fecit & præsentari Sempronium, Creditarium eius, requirens ab eo facultates Nemesij: filiam eius Lucillam cuidam sacrilegæ fæminæ Maximæ nomine fecit deputari custodiæ. V.

ALIA die iussit Sempronium trad. Olympio Tribuno, & discuti sub pænarū examinatione. Ad quē ille: Cognouisti quare nobis es prælentatus? Illo tacente, subiungit Olympius: Audi me Semproni, & fac quod iubent Principes, alias variis pœnis interibis: Offer nobis facultates ex integro Nemesij, & sacrifica diis, & viue feliciter. Sempronius dixit: Si facultates quæris Nemesij Domini mei, cuncta pro Christo tradidi: eius enim fuerūt, & erunt. Si sacrificium me offerre compellis, faciam illud vnum cum Domino meo Nemesio, Christo offerens sacrificium laudis. Tunc iratus Olympius dixit: Extendite eum in catasta, & mactate fustibus. Afferte ante eum tripodem, & Deum Martem, vt sacrificet. Allatum est simulacrum aureum Martis vnà cum tripode. Quod cum vidisset Sempronius, dixit: Cōterat te Dominus Iesus Christus Filius Dei viui, Sensimq; liquefactum simulacrum defluxit. Stupefactus Olympius iussit eum in custodiam domus suæ perduci, dicens: Hac nocte vniuersa tormenta in te experiar. VI.

VENIENS-